

Covid-19 Pandemi Sürecinde Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Depresyon ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi*

Examining the Depression and Anxiety Levels of Secondary and High School Students During the Covid-19 Pandemic

Şükrü Özer, Nihal Topal, Hatice Odacı

Yazar Bilgileri

Şükrü Özer

Uzman, MEB, Osman Kalyoncu
İmam Hatip Ortaokulu,
sukru_ozer@hotmail.com

Nihal Topal

Uzman, MEB, Akçaabat
Cumhuriyet Ortaokulu,
nihaltopal61@gmail.com

Hatice Odacı

Prof. Dr., Karadeniz Teknik
Üniversitesi, Psikoloji,
hatodaci@hotmail.com

ÖZ

Bu araştırmada Covid-19 pandemi sürecinde ortaokul ve lise öğrencilerinin kaygı ve depresyon düzeylerindeki olası farklılıkların bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri; Demografik Bilgi Formu ve Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği-Yenilenmiş Formu ile toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 akademik yılı bahar döneminde eğitimlerine devam eden 191 ortaokul (%47) (117 kız, 74 erkek) ve 215 lise (%53) (141 kız, 74 erkek) öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrenciler 10-19 yaş aralığında olup, yaş ortalaması 14,76'dır (Ortaokul, \bar{X} =13,07; Lise, \bar{X} =16,26). Yapılan analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kaygı düzeyleri ile okul türü, cinsiyet, kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşma durumu, pandemi sonrası internet kullanım süresi ve kullanım amacı, salgına yönelik endişe düzeyi ve salgınla ilgili tedbirlerin uygulanma düzeyi değişkenleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar vardır. Ayrıca öğrencilerin depresyon düzeyleri, okul türü, cinsiyet, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım süresi ve internet kullanım amacı, salgına yönelik endişe düzeyi ve salgınla ilgili tedbirlerin uygulanma düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Covid-19
Pandemi
Kaygı
Depresyon

Keywords

Covid-19
Pandemic
Anxiety
Depression

Makale Geçmişi

Geliş: 01.10.2021
Düzeltilme: 16.06.2021
Kabul: 18.07.2022

ABSTRACT

In this research, it was aimed to examine the possible differences in the anxiety and depression levels of secondary and high school students during the Covid-19 pandemic process according to some demographic variables. Research data was collected with the Demographic Information Form and Child Anxiety and Depression Scale-Revised Form. The study group consists of 191 secondary school (47%) (117 girls, 74 boys) and 215 high school (53%) (141 girls, 74 boys) students who continue their education in the spring semester of 2020-2021 academic year. The students are between the ages of 10-19 and the average age is 14.76 (Secondary school, \bar{X} =13.07; High School, \bar{X} =16.26). According to the results, there are significant differences between the groups in terms of students' anxiety levels and the type of school, gender, the status of disease contamination to themselves or others, the duration and purpose of internet use after the pandemic, the anxiety level about the epidemic and the implementation level of the measures related to the epidemic. Moreover, students' depression levels differ significantly according to the variables of school type, gender, duration and purpose of internet use before and after the pandemic, the anxiety level about the epidemic, and the implementation level of measures.

*Bu çalışma, 21-23 Haziran 2021 tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Covid-19 Sürecinde Eğitimde Yeni Normlar-II adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf

Özer, Ş., Topal, N. & Odacı, H. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde ortaokul ve lise öğrencilerinin depresyon ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi. *TEBD*, 20(2), 630-654.
<https://doi.org/10.37217/tebd.1003134>

Giriş

Tarih boyunca insanoğlunun birçok kez karşı karşıya kaldığı salgın hastalıklar, bireysel ve toplumsal hayatı tüm yönleriyle olumsuz etkileyen felaketlerdir. İnsanlık tarihsel süreçte veba, sıtma, ebola, İspanyol gribi, SARS, MERS gibi birçok salgınla mücadele etmek zorunda kalmış ve milyonlarca insan bu salgınlardan zarar görmüştür (Parıldar, 2020). Yaşanan teknolojik gelişmeler ile mesafelerin kısaldığı günümüz dünyasında, bir yerde ortaya çıkan bir salgının tüm dünyayı hızla etkisi altına alması ve bir pandemiye dönüşmesi eskiye oranla daha kolay hâle gelmiştir. Özellikle son yirmi yılda ebola, H1N1, SARS ve MERS (World Health Organization [WHO], 2018) olmak üzere yaşanan dört büyük salgın, salgın hastalıkların insan yaşamının bir parçası hâline gelmeye başladığını göstermektedir. Son olarak ise etkileri ve sonuçları 2. Dünya Savaşı'ndan daha yıkıcı ve vahim hâle gelen Covid-19 salgını (Casale ve Flett, 2020) tüm dünyayı etkisi altına aldı. İlk olarak Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan virüs hızla tüm dünyaya yayıldı ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından önce acil durum daha sonra ise pandemi ilan edildi (WHO, 2020). 190 milyonun üzerinde insanın hastalığa yakalandığı ve 4 milyondan fazla insanın yaşamını yitirdiği Covid-19 salgını (Worldometer, 2021), sağlıktan ekonomiye, iş hayatından eğitime sosyal yaşamın tüm kademelerini etkiledi. Salgınla mücadele kapsamında birçok ülke toplumsal hayata yönelik birtakım tedbirler almak zorunda kaldı. Sokağa çıkma yasakları, şehirlerin karantinaya alınması, sosyal mesafenin korunması, maske takma zorunluluğu gibi toplumsal yaşamı kısıtlayan tedbirler insanları sınırlı bir sosyal yaşama hapsetti (Baltacı, Akbulut ve Yılmaz, 2021). Gerek alınan tedbirler gerekse insanların hastalıktan korunma çabaları sonucu hayatın normal akışının bozulması ve ortaya çıkan izole yaşam (Ruiz-Frutos vd., 2020), insanların ruh sağlıklarını olumsuz etkilerken kalıcı psikolojik sıkıntı risklerini de artırdı (Liu, Bao, Huang, Shi ve Lu, 2020). Hayatın normal akışının bozulması, sınırlı sosyal yaşam, hastalığa yakalanma korkusu ve ölüm kaygısı, bir yakını kaybetme veya kaybetme korkusu, iş ve çalışma hayatının olumsuz etkilenmesi sonucu yaşanan ekonomik sıkıntılar gibi birçok faktör pandemi süreçlerinde bireylerde özellikle depresyon ve anksiyete görülme riskini artırmaktadır (Jiao vd., 2020; Lu, Shu, Chang ve Lung, 2006; McAlonan vd., 2007). Yapılan çalışmalar hem SARS ve MERS gibi daha önce yaşanan pandemilerde (Cai vd., 2020; Lee, Kang, Cho, Kim ve Park, 2018; Mak, Chu, Pan, Yiu ve Chan, 2009) hem de Covid-19 pandemisinde bireylerde depresyon ve anksiyete görülme sıklığının arttığını (Arpacioğlu, Baltalı ve Ünübol, 2021; Bueno-Notivol vd., 2020; Ciğerci-Günaydın ve Baykal, 2020; Qiu vd., 2020; Salcan ve Sarıkaya, 2020) göstermektedir. Toplumdaki her yaş düzeyindeki bireyler için risk arz eden pandemi sürecinde depresyon ve anksiyete bozukluğu görülme sıklığı (Huang ve Zhao, 2020; Pappa vd., 2020; Salari vd., 2020) özellikle ruhsal sorunların başlangıcı olan ergenlik dönemindeki bireyler için daha fazla risk oluşturmaktadır (Akdemir ve Çuhadaroğlu-Çetin, 2008). Bu duruma ek olarak pandemiyle mücadele kapsamında yüz yüze eğitime ara verilmesiyle

(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2020) birlikte kendileri için en önemli sosyalleşme alanı olan okul ortamından mahrum kalan (Çiçek, Tanhan ve Tanrıverdi, 2020) ve Türkiye’de uygulanan 18 yaş altı sokağa çıkma yasakları nedeniyle tamamen izole bir yaşama mahkûm olan bu yaş grubundaki ergenlerde bu risk daha da artmıştır. Bu yaş grubundaki bireyler için psikolojik iyilik hâlinin korunmasında okulun büyük bir role sahip olduğu bilinmektedir (Brazendale vd., 2017). Ergenlerin psikolojik iyilik hâlleri üzerinde önemli etkiye sahip olan okul ortamından mahrum kalmaları, evde izolasyon sürecinin uzaması, ev ortamında kişisel alan sınırlılığı, uzaktan eğitimin bir getirisi olan bilgisayar ve internet kullanımındaki artış, bu dönemdeki bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumsuz olarak etkilemektedir (Akoğlu ve Karaaslan, 2020). Sonuçları ve etkileri tüm dünyada henüz bilinmeyen Covid-19 salgınıyla mücadele etmede fiziksel sağlığı korumaya yönelik tıbbi araştırmalar önemli olmasına karşın, hayatın tüm alanlarını olumsuz etkilemesi nedeniyle pandemi süreci ve sonrasında tedavi edici, koruyucu ve önleyici hizmetlerin sunumu için psikolojik ve sosyal etkilerinin de belirlenmesi önem arz etmektedir. Özellikle ön ergenlik ve ergenlik döneminin yetişkin yaşamda görülen birçok ruhsal problemin başlangıcı için risk teşkil etmesi (Weitzman ve Wegner, 2015) bu dönemdeki bireyler üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerinin belirlenmesini daha önemli kılmaktadır. Buradan hareketle Covid-19 salgının etkileri ile mücadele kapsamında, tedavi edici, koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması, müdahale programlarının geliştirilmesi açısından politika belirleyicilere, okul psikolojik danışmanları başta olmak üzere saha çalışanlarına ve sonraki araştırmalara yol gösterici olacak ve kaynaklık edecek olması bakımından bu çalışmanın sonuçlarının alanyazına önemli katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada, Covid-19 pandemi sürecinde ortaokul ve lise öğrencilerinin kaygı ve depresyon düzeylerindeki olası farklılıkların cinsiyet, okul türü, yaşanan yer, çevrelerinde hastalık bulaşan durumu, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım süresi ve amacı, aile durumu, pandemi ile ilgili endişe düzeyi, pandemiye yönelik önlemlerin uygulanması gibi bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada Covid-19 pandemi sürecinde ortaokul ve lise öğrencilerinin kaygı ve depresyon düzeylerindeki olası farklılıkların bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin okul türü, cinsiyet, kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşma durumu, yaşanan yer, aile durumu, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım süresi ve kullanım amacı, pandemi ile ilgili endişe düzeyi ve pandemiye yönelik önlemlerin uygulanması değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Mevcut durumu tespit etmek, fotoğrafını çekmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada

betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; belirli bir durumun iç yüzünü ortaya çıkaran (Christensen, Johnson ve Turner, 2015), bireylerin bir olgu ve olaya yönelik görüşlerini, tutumlarını ve etkilenme düzeylerini tespit etmeye yönelik araştırma yöntemidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007).

Prosedür ve Etik Onay

Araştırmaya başlarken öncelikle Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan E-81614018-000-541 sayılı ve 07.06.2021 tarihli etik kurul onayı alınmıştır. Gerekli izin alındıktan sonra ölçekler kolay ve uygun yoldan katılımcıya ulaşmayı sağlayan kolay örnekleme yöntemiyle (Gürbüz ve Şahin, 2015) belirlenen araştırma grubuna online olarak iletilmiştir. Katılımcıların onayı online olarak alındıktan sonra ölçme araçlarının sorularına erişimleri sağlanmıştır. Tüm bu süreç sonrasında araştırma verileri 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde çeşitli ortaokul ve liselerde öğrenim gören ve araştırmaya katılmakta gönüllü olan öğrencilerden toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan tüm öğrencilere verilerin gizli ve sadece bu çalışma kapsamında kullanılacağı, kimliklerini deşifre edecek bir soru olmadığı bilgisi verilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu 2020-2021 akademik yılı bahar döneminde eğitimlerine devam eden 191 ortaokul (%47) ve 215 lise (%53) öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların 258'i kız (%63,5), 148'i ise erkektir (%36,5). Araştırma grubundaki öğrencilerin yaşları 10-19 yaş aralığında olup, yaş ortalaması 14,76'dır (ortaokul, \bar{X} = 13,07; Lise, \bar{X} = 16,26). 197'si şehirde (%48,5), 171'i ilçede (%42,1) ve 38'i köyde (%9,4) ikamet eden katılımcıların aile yapıları da farklıdır. Katılımcıların çoğunluğu çekirdek aile (n=317, %78,1) yapısında yaşarken, 71'i (%17,5) geniş ve 18'i (%4,5) ise tek ebeveynli aile ortamında yaşamaktadır. Araştırma grubunu oluşturan katılımcıların pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım sürelerine bakıldığında, pandemi öncesi katılımcıların interneti yoğunlukla 3 saatten az (n = 250; %61,6) ve 3-5 saat (n = 125; %30,8) arasında kullandığı görülürken, pandemi sonrasında bu süre yoğunlukla 3-5 saat (n = 146; %36), 6-8 saat (n = 108; %26,6) ve 8 saatten fazla (n = 87; %21,4) olacak şekilde artmıştır. Benzer şekilde katılımcıların internet kullanım amaçları da pandemiye bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Pandemi öncesinde katılımcıların 138'i ders çalışmak (%23), 135'i eğlenmek (%33,3), 57'si internette gezinmek (%14) ve 76'sı sosyal medyayı (%18,7) takip etmek amacıyla internet kullanırken, pandemi sonrasında geçilen uzaktan eğitim süreci nedeniyle katılımcılar interneti yoğunlukla ders çalışmak (n = 232; %57,1) amacıyla kullanılmaktadır. Araştırma grubundaki bireyler pandemiye yönelik farklı düzeylerde endişe duymaktadır. Öğrencilerin 97'si çok endişeli (%23,9) olduğunu belirtirken, 101'i endişeli (%24,9) olduğunu, 163'ü orta seviyede endişe (%40,1) duyduğunu ve 45'i endişe duymadığını (%11,1) belirtmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin 171'i çevresinde pandemiye yönelik önlemlerin kesinlikle uygulandığını (%42,1) belirtirken, 151'i ara sıra uygulandığını (%37,2), 84'ü ise az veya hiç uygulanmadığını (%20,7) belirtmişlerdir. Son olarak

katılımcıların 218'i kendisine veya ailesinden birine hastalık bulaştığını (%53,7) belirtirken, 188'i kendisine veya ailesinden birine hastalık bulaşmadığını (%46,3) belirtmişlerdir. Demografik verilere ilişkin sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Demografik Veri Sonuçları

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Okul Türü</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Kız	258	63,5	Ortaokul	191	47
Erkek	148	36,5	Lise	215	53
Toplam	406	100	Toplam	406	100
<i>Yaşanılan Yer</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Pandemi ile İlgili Endişe Düzeyi</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Köy	38	9,4	Çok endişeli	97	23,9
İlçe	171	42,1	Endişeli	101	24,9
Şehir	197	48,5	Ortalama	163	40,1
Toplam	406	100	Endişeli değilim	45	11,1
			Toplam	406	100
<i>Aile Durumu</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Pandemi ile ilgili Önlem Uygulama</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Çekirdek	317	78,1	Kesinlikle uygulanıyor	171	42,1
Geniş	71	17,5	Ara sıra	151	37,2
Tek Ebeveynli	18	4,4	Az veya Hiç	84	20,7
Toplam	406	100	Toplam	406	100
<i>Pandemi Öncesi İnternet Kullanım Süresi</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Pandemi Sonrası İnternet Kullanım Süresi</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
3 saatten az	250	61,6	3 saatten az	65	16
3-5 saat	125	30,8	3-5 saat	146	36
6-8 saat	22	5,4	6-8 saat	108	26,6
8 saatten fazla	9	2,2	8 saatten fazla	87	21,4
Toplam	406	100	Toplam	406	100
<i>Pandemi Öncesi İnternet Kullanım Amacı</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Pandemi Sonrası İnternet Kullanım Amacı</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Ders çalışma	138	34	Ders çalışma	232	57,1
Eğlence	135	33,3	Eğlence	81	20
İnternette gezinmek	57	14	İnternette gezinmek	39	9,6
Sosyal Medya	76	18,7	Sosyal Medya	54	13,3
Toplam	406	100	Toplam	406	100
<i>Çevrede Hastalık Bulaşan Durumu</i>	<i>n</i>	<i>%</i>			
Evet	218	53,7			
Hayır	188	46,3			
Toplam	406	100			

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu (DBF):

Araştırmacılar tarafından hazırlanan demografik bilgi formu; okul türü, cinsiyet, çevrede hastalık bulaşan durumu, yaşanılan yer, aile durumu, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım

süresi, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım amacı, pandemi ile ilgili endişe düzeyi ve pandemiye yönelik önlemlerin uygulanma düzeyini belirlemeye yönelik sorular içermektedir.

Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği-Yenilenmiş Form:

Chorpita, Yim, Moffitt, Umemoto ve Francis (2000) tarafından çocuk ve ergenlerde DSM-IV'e dayalı kaygı bozuklukları ve depresyonu taramak amacıyla geliştirilen ölçek, 6 alt ölçek ve 47 maddeden oluşmaktadır. 4'lü likert tipinde olan ölçekte, toplam anksiyete (beş anksiyete alt ölçeğinin toplamı) ve toplam anksiyete-depresyon (tüm alt ölçeklerin genel toplamı) değeri yanında ayrılık anksiyetesi, genel anksiyete, panik, sosyal fobi, obsesyon/kompulsiyon ve depresyon olmak üzere 6 farklı alt boyutu ölçmektedir. Türkçe uyarlama çalışması Görmez vd. (2017) tarafından yapılan ölçeğin, Cronbach alfa katsayısı 0,95 olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada ise ölçeğin toplamına yönelik iç tutarlık katsayısı (α) 0,96 olarak hesaplanırken, araştırmada kullanılan toplam anksiyete boyutuna ilişkin iç tutarlık katsayısı (α) 0,95 ve depresyon boyutuna ilişkin iç tutarlık katsayısı (α) 0,90 şeklinde hesaplanmıştır.

Verilerin Düzenlenmesi ve Analizi

Analizlere başlamadan önce veri seti düzenlenerek analize uygun hâle getirilmiştir. Bu kapsamda kayıp veri, uç değer ve normal dağılım analizleri gerçekleştirilmiştir (Field, 2013). Yapılan inceleme neticesinde veri setinde tüm ölçeklerin uygun şekilde tam olarak doldurulduğu görülmüştür. Uç değer analizinde ise değişkenlerin standart z puanlarının -3 ile +3 arasında (Tabachnick ve Fidell, 2015) olduğu ve aralığın dışında veri olmadığı gözlenmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda analizler toplam 406 veri seti üzerinden yapılmıştır. Değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri -1 ve +1 arasındadır (Bakınız Tablo 2). Çarpıklık ve basıklık değerleri dağılımın parametreye uyum olduğunu (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2013) ve verilerin normallik varsayımını karşıladığını göstermiştir. Normallik varsayımının karşılanması neticesinde parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2015).

Tablo 2. Değişkenlere İlişkin Basıklık ve Çarpıklık Katsayıları

Ölçek	Minimum	Maximum	Mean	SD	Çarpıklık		Basıklık	
					Değer	Hata	Değer	Hata
Kaygı	2	111	48,54	22,26	.457	.121	-.336	.242
Depresyon	0	30	13,49	7,63	.335	.121	-.747	.242

Verilerin analizinde öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeyleri ile okul türü, cinsiyet ve kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşan olup olmaması değişkenleri arasındaki ilişki, bir sürekli değişkenden elde edilen, iki ilişkisiz grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını belirleyen bağımsız t testi ile (Gerald, 2018) incelenmiştir. Öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin yaşanılan yer, aile durumu, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım süresi, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım amacı, pandemi ile ilgili endişe düzeyi ve pandemiye yönelik

önlemlerin uygulanmasına göre farklılaşp farklılaşmadığı ise üç ya da daha fazla ilişkisiz grubun puan ortalamalarının farklılığının incelenmesine olanak sağlayan ANOVA (Büyüköztürk, 2009) ile analiz edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlılıkların kaynağını belirlemede Tukey ve varyansların homojen dağılmadığı durumlarda Games-Howell testlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada veri analizi için SPSS 23.0 programı kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde ortaokul ve lise öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin çeşitli değişkenlere farklılaşp farklılaşmadığına dair bulgular sunulmuştur. Öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin okul türü, cinsiyet ve kendisine ve çevresindekilere hastalık bulaşp bulaşmama durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız t testi yapılmış ve sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Kaygı ve Depresyon Düzeylerinin Okul Türü, Cinsiyet ve Çevresinde Hastalık Bulaşan Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

	<i>Okul Türü</i>	<i>N</i>	<i>Levene Sig.</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss.</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Kaygı	Ortaokul	191	.109	45,63	23,37	404	-2,493	.013*
	Lise	215		51,12	20,94			
Depresyon	Ortaokul	191	.311	12,2	7,91	404	-3,245	.001*
	Lise	215		14,63	7,2			
	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>Levene Sig.</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss.</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Kaygı	Kız	258	.014	54,42	21,84	340,72	7,77	.000**
	Erkek	148		38,28	19,09			
Depresyon	Kız	258	.046	15,07	7,62	404	5,71	.000**
	Erkek	148		10,74	6,84			
	<i>KÇHBD</i>	<i>N</i>	<i>Levene Sig.</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss.</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Kaygı	Evet	218	.000	50,9	24,51	399,67	2,36	.013*
	Hayır	188		45,8	19,02			
Depresyon	Evet	218	.003	13,91	8,16	403,96	1,224	.222
	Hayır	188		12,99	6,96			

*p < .05; **p < .001; KÇHBD: Kendisine veya çevresinde hastalık bulaşan durumu

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin kaygı düzeylerinin okul türüne ($t = -2,493$, $p < .05$), cinsiyete ($t = 7,77$, $p < .001$) ve kendisine veya çevresinde hastalık bulaşan durumuna ($t = 2,36$, $p < .05$) göre farklılaştığı ve lise öğrencilerinin ($\bar{X} = 51,12$) ortaokul öğrencilerine ($\bar{X} = 45,63$), kızların ($\bar{X} = 54,42$) erkek ($\bar{X} = 38,28$) öğrencilere, kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşanların ($\bar{X} = 50,09$) bulaşmayanlara ($\bar{X} = 45,8$) göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Öğrencilerin depresyon düzeyleri ile okul türü ($t = -3,245$, $p < .05$) ve cinsiyet ($t = 5,71$, $p < .001$) arasında anlamlı farklılık bulunurken, kendisine veya çevresinde hastalık bulaşan durumuna ($t = 1,224$, $p > .05$) göre anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Bu sonuçlara göre farklılık lise öğrencileri (Lise öğrencileri, $\bar{X} = 14,63$; Ortaokul öğrencileri, $\bar{X} = 12,2$) ile kız öğrencilerin (Kızlar, $\bar{X} = 15,07$; Erkekler, $\bar{X} = 10,74$) aleyhinedir.

Öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin yaşanılan yerleşim yeri ve aile durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Analiz sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Kaygı ve Depresyon Düzeylerinin Yaşanılan Yerleşim Yeri ve Aile Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

<i>Yaşanılan Yerleşim Yeri</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>Levene Sig.</i>	<i>Kaynak</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Tukey</i>
1 Köy	38	47,34	.975	Kaygı	Gruplar Arası	509,65	2	254,83	.513	.599
2 İlçe	171	47,47			Grup İçi	200115,3	403	496,56		-
3 Şehir	197	49,69			Toplam	200624,95	405			
1 Köy	38	14,42	.914	Depresyon	Gruplar Arası	40,43	2	20,22	.346	.708
2 İlçe	171	13,28			Grup İçi	23543,01	403	58,42		-
3 Şehir	197	13,49			Toplam	23583,42	405			
<i>Aile Durumu</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>Levene Sig.</i>	<i>Kaynak</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Tukey</i>
1 Çekirdek	317	47,76	.205	Kaygı	Gruplar Arası	1161,71	2	580,85	1,174	.310
2 Geniş	71	52,21			Grup İçi	199463,24	403	494,95		-
3 Tek ebeveynli	18	47,78			Toplam	200624,95	405			
1 Çekirdek	317	13,16	.708	Depresyon	Gruplar Arası	175,21	2	87,61	1,508	.223
2 Geniş	71	14,41			Grup İçi	23408,23	403	58,09		-
3 Tek ebeveynli	18	15,61			Toplam	23583,44	405			

*p < .05

Öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım sürelerine göre farklılığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Kaygı ve Depresyon Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sonrası İnternet Kullanım Süresine Göre Farklılaşma Durumu

<i>Pandemi Öncesi İnternet Kullanım Süresi</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>Levene Sig.</i>	<i>Kaynak</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Tukey</i>
1 3 saatten az	250	47,12	.259	Kaygı	Gruplar Arası	1.321,143	3	440,38	.888	.447
2 3-5 saat	125	50,7			Grup İçi	199303,8	402	495,78		-
3 6-8 saat	22	50,95			Toplam	200624,95	405			
4 8 saatten fazla	9	52								
1 3 saatten az	250	12,71	.626	Depresyon	Gruplar Arası	721,9	3	240,63	4,231	.006*
2 3-5 saat	125	14,11			Grup İçi	22861,54	402	56,87		4>1
3 6-8 saat	22	16,23			Toplam	23583,44	405			
4 8 saatten fazla	9	19,78								

<i>Pandemi İnternet Süresi</i>	<i>Sonrası Kullanım</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>Levene Sig.</i>	<i>Kaynak</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Tukey</i>
1	3 saatten az	65	44,78	.359	Kaygı	Gruplar Arası	4963,45	3	1654,48	3,399	.018*
2	3-5 saat	146	46,03	Grup İçi		195661,5	402	486,72			8>1
3	6-8 saat	108	49,41	Toplam		200624,95	405				8>2
4	8 saatten fazla	87	54,46								
1	3 saatten az	65	11,43	.909	Depresyon	Gruplar Arası	1836,72	3	612,24	11,318	.000**
2	3-5 saat	146	12,18	Grup İçi		21746,72	402	54,09			8>1
3	6-8 saat	108	13,37	Toplam		23583,44	405				8>2
4	8 saatten fazla	87	17,37								8>3

*p < .05; **p < .001

Yapılan analiz sonuçlarına göre öğrencilerin kaygı düzeyleri pandemi öncesi internet kullanım süresine göre farklılaşmazken ($F = .888$; $p > .05$) pandemi sonrası artan internet kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F = 3,399$; $p < .05$). Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; pandemi sonrası internet kullanım süreleri 8 saatten fazla olanların kaygı düzeyi puan ortalamaları ($\bar{X} = 54,46$), interneti 3 saatten az ($\bar{X} = 44,78$) ve 3-5 saat arasında ($\bar{X} = 46,03$) kullananlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Bununla birlikte öğrencilerin depresyon düzeylerinin pandemi öncesi internet kullanım süreleri ($F = 4,231$; $p < .05$) ile pandemi sonrası internet kullanım sürelerine ($F = 11,318$; $p < .001$) göre anlamlı farklılıklar olduğu tabloda yer alan diğer bir sonuçtur. Pandemi öncesi interneti 8 saatten fazla ($\bar{X} = 19,78$) kullananların 3 saatten az ($\bar{X} = 12,71$) kullananlardan, pandemi sonrası ise interneti 8 saatten fazla kullananların ($\bar{X} = 17,37$) diğer gruptakilere (3 saatten az, $\bar{X} = 11,43$; 3-5 saat, $\bar{X} = 12,18$; 6-8 saat, $\bar{X} = 13,37$) göre daha yüksek depresyon düzeyine sahip olukları yapılan Tukey testi sonucunda belirlenmiştir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu olan öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım amacına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Kaygı ve Depresyon Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sonrası İnternet Kullanım Amacına Göre Farklılaşma Durumu

<i>Pandemi İnternet Amacı</i>	<i>Öncesi Kullanım</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>Levene Sig.</i>	<i>Kaynak</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Tukey</i>
1	Ders çalışma	138	46,51	.390	Kaygı	Gruplar Arası	2223,67	3	741,22	1,502	.214
2	Eğlence	135	47,37	Grup İçi		198401,28	402	493,54			-
3	İnternette gezmek	57	51,26	Toplam		200624,95	405				
4	Sosyal Medya	76	52,25								

		N	Ort.	Levene Sig.		Kaynak	KT	Sd	KO	F	p	Tukey	
1	Ders çalışma	138	12,39	.548	Depresyon	Gruplar Arası	624,17	3	208,06	3,643	.013*		
2	Eğlence	135	12,88			Grup İçi	22959,27	402	57,11			4>1	
3	İnternette gezinmek	57	14,55			Toplam	23583,44	405					
4	Sosyal Medya	76	15,24										
<i>Pandemi İnternet Amacı</i>		<i>Sonrası Kullanım</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>Levene Sig.</i>		<i>Kaynak</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Tukey</i>
1	Ders çalışma	232	46,43	.587	Kaygı	Gruplar Arası	5275,05	3	1758,35	3,618	.013*		
2	Eğlence	81	51,70			Grup İçi	195349,9	402	485,95			4>1	
3	İnternette gezinmek	39	44,51			Toplam	200624,95	405					
4	Sosyal Medya	54	55,74										
1	Ders çalışma	232	11,86	.249	Depresyon	Gruplar Arası	1871,04	3	623,68	11,547	.000**		
2	Eğlence	81	15,84			Grup İçi	21712,4	402	54,01			4>1	
3	İnternette gezinmek	39	12,95			Toplam	23583,44	405				4>3	
4	Sosyal Medya	54	17,33										

*p < .05; **p < .001

Tablo 6'daki sonuçlara göre öğrencilerin kaygı düzeyleri ile pandemi öncesi internet kullanım amaçları değişkeni açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($F = 1,502$; $p > .05$), pandemi sonrası değişen internet kullanım amaçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 3,618$; $p < .05$). Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; pandemi sonrası interneti sosyal medyayı takip etmek amacıyla kullananların kaygı düzeyi puan ortalamaları ($\bar{X} = 55,74$), ders çalışmak amacıyla kullananlardan ($\bar{X} = 46,43$) anlamlı düzeyde yüksektir. Öğrencilerin pandemi öncesi ($F = 3,643$; $p < .05$) ve pandemi sonrası ($F = 11,547$; $p < .001$) internet kullanım amacı ile depresyon düzeyleri bakımından gruplar arasında anlamlı farklılıkların olduğu gerçekleştirilen analiz ile tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Tukey testi ile belirlenmiştir. Buna göre pandemi öncesi interneti sosyal medyayı takip etmek için kullanan öğrencilerin ($\bar{X} = 15,24$) depresyon düzeyleri, ders çalışmak için kullananlardan ($\bar{X} = 12,39$) yüksektir. Pandemi sonrası ise interneti sosyal medyayı takip etmek için kullananların ($\bar{X} = 17,33$) depresyon puan ortalamaları ders çalışmak ($\bar{X} = 11,86$) ve internette gezinmek ($\bar{X} = 12,95$) amacıyla kullananlardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Son olarak öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin salgınla ilgili endişe düzeyleri ve salgına yönelik önlem alma düzeyine ilişkin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bulgulara ilişkin veriler Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin Kaygı ve Depresyon Düzeylerinin Salgınla İlgili Endişe Düzeyleri ve Salgına Yönelik Önlem Alma Düzeyine Göre Farklılaşma Durumu

Salgınla İlgili Endişe Düzeyi	N	Ort.	Levene Sig.	Kaynak	KT	Sd	KO	F	p	Games-Howell	
1 Çok endişeli	97	54,9	.009	Gruplar Arası	11507,18	3	3835,73	8,153	.000**	1>3	
2 Endişeli	101	52,98	Grup İçi		189117,76	402	470,44			1>4	
3 Ortalama	163	43,83			Toplam	200624,95	405				2>3
4 Endişeli değilim	45	41,91									2>4
1 Çok endişeli	97	15,63		.028	Gruplar Arası	767,49	3	255,83	4,508	.004*	
2 Endişeli	101	13,9	Grup İçi	22815,95		402	56,76			1>3	
3 Ortalama	163	12,2		Toplam		23583,44	405				
4 Endişeli değilim	45	12,62									
Salgınla Yönelik Önlem Alma Düzeyi	N	Ort.		Levene Sig.	Kaynak	KT	Sd	KO	F	p	Tukey
1 Kesinlikle uyguluyor	171	43,94	.895	Gruplar Arası	6726,99	2	3363,49	6,991	.001*	3>1	
2 Ara sıra	151	50,83	Grup İçi		193897,96	403	481,14			2>1	
3 Az veya Hiç	84	53,79			Toplam	200624,95	405				
1 Kesinlikle uyguluyor	171	11,67	.660	Gruplar Arası	1009,4	2	504,7	9,01	.000**	3>1	
2 Ara sıra	151	14,52	Grup İçi		22574,04	403	56,02			2>1	
3 Az veya hiç	84	15,33			Toplam	23583,44	405				

*p < .05; **p < .001

Öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin salgınla ilgili endişe düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA analizi sonuçlarına göre öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeyleri açısından salgınla ilgili endişe düzeylerine (Kaygı, $F = 8,153$, $p < .001$; Depresyon, $F = 4,508$, $p < .05$) göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar vardır. Farklılığın kaynağı varyansların homojen dağılmadığı (Kaygı, Levene Sig = .009, $p < .05$; Depresyon, Levene Sig = .028, $p < .05$) durumlarda kullanılan Post-Hoc testlerinden Games-Howell ile belirlenmiştir. Games-Howell testi sonuçları; salgınla ilgili çok endişeli ($\bar{X} = 54,9$) ile endişeli ($\bar{X} = 52,98$) olduğunu belirtenlerin, ortalama endişeye sahip olduklarını ($\bar{X} = 43,83$) ve endişeli olmadıklarını ($\bar{X} = 41,91$) belirtenlerden daha kaygılı olduğunu ve yine salgınla ilgili çok endişeli ($\bar{X} = 15,63$) olduğunu belirtenlerin, ortalama endişeye sahip olduklarını belirtenlere ($\bar{X} = 12,2$) göre daha depresif olduğunu göstermektedir.

Son olarak öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin çevrelerinde salgına yönelik önlem alınma durumuna göre farklılıklarının (Kaygı, $F = 6,991$, $p < .05$; Depresyon, $F = 9,01$, $p < .001$), hangi gruplar arasında olduğu Tukey testi ile belirlenmiştir. Sonuçlara göre salgına yönelik çevresinde ara sıra ($\bar{X} = 50,83$) ve az veya hiç önlem alınmayanların ($\bar{X} = 53,79$), kesinlikle önlem alınanlardan ($\bar{X} = 43,94$) kaygı düzeyleri daha yüksektir. Benzer şekilde çevresinde ara sıra ($\bar{X} = 14,52$) ve az veya hiç

önlem alınmayanların ($\bar{X} = 15,33$), kesinlikle önlem alınanlardan ($\bar{X} = 11,67$) depresyon puan ortalamaları daha yüksektir. Bu sonuçlar salgına yönelik önlem alınan öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Tartışma

Gerçekleştirilen bu çalışmada Covid-19 pandemi sürecinde ortaokul ve lise öğrencilerinin kaygı ve depresyon düzeylerindeki olası farklılıkların bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin okul türü, cinsiyet, kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşma durumu, yaşanan yer, aile durumu, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım süresi ve kullanım amacı, pandemi ile ilgili endişe düzeyi ve pandemiye yönelik önlemlerin uygulanması gibi bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda; öğrencilerin kaygı düzeyleri ile okul türü, cinsiyet, kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşma durumu, pandemi sonrası internet kullanım süresi ve kullanım amacı, salgına yönelik endişe düzeyi ve salgınla ilgili tedbirlerin uygulanma durumu değişkenleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar vardır. Bunun yanı sıra öğrencilerin kaygı düzeyleri ile yaşanan yerleşim yeri, aile durumu, pandemi öncesi internet kullanım süresi ve internet kullanım amaçlarına göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca öğrencilerin depresyon düzeyleri, okul türü, cinsiyet, pandemi öncesi ve sonrası internet kullanım süresi ve internet kullanım amacı, salgına yönelik endişe düzeyi ve salgınla ilgili tedbirlerin uygulanma durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşırken, yaşanan yerleşim yeri, kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşma ve aile durumu değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır.

Araştırma sonucuna göre lise öğrencilerinin kaygı ve depresyon düzeyleri ortaokul öğrencilerine göre daha yüksektir. Araştırmanın bu sonucu 26 farklı çalışmanın sonuçları ile gerçekleştirilen meta analiz çalışmasının lise dönemine denk gelen 14-18 yaş aralığındaki bireylerde depresyon görülme sıklığının ortaokul dönemine denk gelen 14 yaş altı bireylere göre 2 kat daha fazla olduğunu gösteren sonucuyla benzerlik göstermektedir (Costello, Erkanli ve Angold, 2006). Kimlik karmaşası başta olmak üzere birçok birey için birçok çatışmanın çözüm beklediği ergenlik dönemi ruhsal problemlerin görülmesi açısından oldukça riskli bir dönemdir (Ersöz-Alan, 2019; Özakar-Akça, Selen, Demir ve Demir, 2018; Polanczyk, Salum, Sugaya, Caye ve Rohde, 2015). Lise öğrencileri ile yapılan birçok çalışma ergenlik dönemindeki bu riski ortaya koymaktadır (Clayborne vd., 2021; Osborn vd., 2020; Türk, Kul ve Kılınc, 2021). Tüm bu bilgiler lise yıllarına denk gelen orta ve ileri ergenlik dönemindeki öğrencilerin ergenliğin başlangıcına denk gelen ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek depresyon ve kaygı düzeyine sahip olduğunu ortaya koyan bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Bununla birlikte yaşları gereği lise öğrencilerinin Covid-19 pandemi sürecinin kendileri, aileleri ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin, daha

küçük yaş düzeyindeki ortaokul öğrencilerine göre yüksek olması da kaygı ve depresyon düzeylerinin yükselmesine yol açmış olabilir.

Kız öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu ortaya koyan sonuç araştırmanın bir diğer bulgusudur. Depresyon ve anksiyete bozukluklarının toplumda görülme yaygınlığının kadınlarda daha yüksek olması (Kafes, 2021) araştırmanın bu sonucu ile uyumludur. Literatürdeki bazı çalışmalar (Özkul ve Partlak-Günüşen, 2020; Polat ve Coşkun, 2020; Wang vd., 2020) bu bulgu ile paraleldir. Araştırmanın bu sonucu üzerinde ruh sağlığının korunması için önemli olan psikolojik sağlamlığın (Bozdağ, 2020) kız öğrencilerde daha düşük olmasının (Bonanno, Galea, Bucciarelli ve Vlahov, 2007; Erkoç ve Danış, 2020; Yazıcı-Çelebi, 2020) etkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye'deki toplumsal cinsiyet rolleri göz önünde bulundurulduğunda kız çocuklar daha baskı altında ve aileye bağımlı yetiştiriliyor. Erkekler ise daha özgür ve bireysel olarak yetiştiriliyor. Bu durum saldırganlık, suç davranışları gibi dışa yönelim sorunlarının erkeklerde, geri çekilme, anksiyete, depresyon gibi içe yönelim sorunlarının kızlarda daha sık görülmesine neden olmaktadır (Cihanyurdu, İlbasmış, Aksoy, Ünver ve Rodopman, 2021). Kız öğrencilerin aileye sürekli yardım ve kollama gibi rolleri benimsemiş olmaları (Öz-Ceviz, Tektaş, Basmacı ve Tektaş, 2020), aileye bağımlı bir şekilde yetiştirilmeleri, pandemi sürecinde aile bireylerinden birini kaybetme korkusunu daha yoğun yaşamalarına neden olarak, bu sonuç üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Pandemi sürecinde kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşan öğrencilerin kaygı düzeylerinin bulaşamayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ancak depresyon düzeyleri arasında bir fark olmadığı yine araştırma sonuçları arasında görülmektedir. Literatürde Covid-19'a yakalananlarda anksiyete ve depresyon görülebildiğini belirten çalışmalar olmasına karşın anksiyete görülme yaygınlığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Deng vd., 2021; Okur ve Demirel, 2020; Robb vd., 2020; Yılbaş, 2021). Bu sonuç araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Kendisine veya çevresindekilere hastalık bulaşan öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek olması alanyazınla paralellik gösterirken, her ne kadar kaygıya göre düşük de olsa depresyon görülme yaygınlığı bu çalışma sonucuyla örtüşmemektedir. Hastalığa yakalanma ve ölüm oranları karşılaştırıldığında yakalanan hastaların büyük çoğunluğunun iyileştiği bilinmektedir. Buradan hareketle kendisi veya çevresindekilerden biri hastalığa yakalanan öğrencilerin, hastalık sürecindeki fiziksel ve ruhsal belirtilerin yoğun olması, tekrar yakalanma endişesi yaşamalarının kaygı düzeylerini artırdığını düşündürmektedir. Ayrıca hastalığa yakalanan öğrencilerin kendilerinin hastalığı atlatmış olmaları ve çevresindekilerin de çoğunluğunun hastalığı atlatmış olmasının verdiği mutluluk ve psikolojik desteğin ise depresyon düzeylerinin düşük çıkmasına neden olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bununla birlikte araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeyleri yaşanan yerleşim yeri ve aile durumu değişkenlerine göre değişmemektedir. Covid-19 pandemisinin sonuçları ve etkileri açısından toplumunda her kesimden, tüm sosya-ekonomik düzeydeki insanları ve tüm aile yapılarını derinden etkilemesinin (Güngörer 2020; Soylu, 2020) gruplar arasında anksiyete ve depresyon düzeyi açısından bir farklılaşmanın olmamasına neden olmuş olabilir.

İnternet kullanım süresi değişkenine göre öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerine bakıldığında; interneti pandemi öncesinde 8 saatten fazla kullanan öğrencilerin depresyon düzeylerinin 3 saatten az kullananlara göre daha yüksek olduğu görülürken, kaygı düzeylerinin pandemi öncesi internet kullanım süresine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ancak öğrencilerin pandemi sonrası interneti daha fazla kullandıkları ve 8 saat ve üzeri kullananların 5 saatten az kullananlara göre hem daha yüksek kaygı hem de daha yüksek depresyon düzeyine sahip oldukları görülmektedir. İnternette geçirilen süre ile internet bağımlılığı pozitif yönde ilişkilidir (Özer ve Odacı, 2020) ve bireylerin anksiyete ve depresyon düzeyleri arttıkça problemli internet kullanımları ve dolayısıyla internette geçirdikleri süre artmaktadır (Gecaite-Stonciene vd., 2021; Odacı ve Çıkrıkci, 2017). Uzaktan eğitim süreci ile bilgisayar ve internetle bağları artan öğrencilerin yaşadıkları depresif ve anksiyete sıkıntılarında kurtulmak, yaşadıkları izole hayatın etkilerini azaltmak için internette daha fazla vakit geçirmeye başlamaları araştırmanın bu sonucunun nedeni olarak görülmektedir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin pandemi öncesi internet kullanım amaçlarına göre kaygı düzeylerinin farklılaşmadığı ancak pandemi sonrası kaygı düzeyi yükselen öğrencilerin interneti daha çok sosyal medya amacıyla kullandıkları görülmektedir. Benzer şekilde depresyon düzeyi yüksek olan öğrenciler interneti sosyal medya amacıyla kullanmaya eğilimlidirler. Bireylerin depresyon ve kaygı düzeyleri arttıkça sosyal medya kullanma eğilimlerinin arttığı bilinmektedir (Keles, McCrae ve Grealish, 2019). Bu açıdan araştırmanın bu sonucu literatürle uyumludur (Brailovskaia, Schillack ve Margraf, 2020; Dikmen, 2021; Hawes, Zimmer-Gembeck ve Campbell, 2020; Koç, Demirkol, Uzun ve Hançer-Tok, 2021; Malaeb vd., 2020). Öğrencilerin pandemiyle birlikte artan depresyon ve kaygı düzeylerinin yarattığı psikolojik semptomlarla baş edebilmek, unutmak, karantina nedeniyle uzak kaldıkları arkadaşları ile iletişim kurarak rahatlamak için interneti sosyal medya amacıyla kullanmaya yöneldikleri söylenebilir.

Öğrencilerin çevrelerinde pandemiye yönelik önlemler alınmasının depresyon ve kaygı düzeylerini düşürdüğü yapılan analizler neticesinde elde edilen araştırmanın bir başka sonucudur. Literatürle uyumlu olan (Erdoğdu, Koçoğlu ve Sevim, 2020) bu sonuç, alınan önlemlerin öğrencilerin kendilerini daha güvende hissetmelerini ve hastalığa yakalanma endişelerinin azalmasını sağlaması ile açıklanabilir.

Araştırmada son olarak öğrencilerin salgına yönelik endişe düzeyleri arttıkça depresyon ve kaygı puanlarının arttığı bulunmuştur. Hastalığa yakalanma endişesi, ölüm korkusu başlı başına kaygı düzeyini artıran etmenler olmakla birlikte, sürekli kaygı verici olumsuz düşünce ruminasyonlarının depresyonu tetikleyici etkisinin (Türkçapar, 2018) olması da araştırmanın bu sonucunun nedenini açıklar niteliktedir.

Sonuç

Araştırma sonuçları Covid-19 pandemi sürecinin fiziksel sağlık, ekonomi ve sosyal alandaki olumsuz etkilerinin yanında bireylerin ruhsal sağlıkları üzerinde de olumsuz etkilerinin olduğunu göstermektedir. Bu durum pandemi sürecinde ve sonrasında bireylerin ruh sağlıklarına yönelik koruyucu, önleyici ve tedavi edici tedbirlerin alınmasının önemini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda araştırma sonuçları alınması gereken tedbirler konusunda politika belirleyicilere, saha çalışanlarına ve araştırmacılara yol gösterici olması bakımından önemlidir.

Sınırlılık ve Öneriler

Covid-19 pandemi sürecinin ortaokul ve lise öğrencilerinin kaygı ve depresyon düzeyleri üzerindeki etkisi hakkında önemli bilgiler veren bu çalışmanın bazı sınırlılıkları vardır. İlk olarak çalışma sınırlı bir örneklem grubuna sahiptir. Sonuçların genellenebilirliği açısından benzer örneklem grupları ile tekrarlanması, mevcut durumun tespiti için önem arz etmektedir. İkinci olarak araştırmada öğrencilerin depresyon ve anksiyete düzeyleri ölçüm için kullanılan ölçme aracının niteliğiyle sınırlıdır. Gelecek çalışmalarda öğrencilerle mülakat, görüşme, klinik değerlendirme gibi tekniklerin kullanılması bu sınırlılığı ortadan kaldıracaktır. Son olarak araştırma verilerinin öz bildirim dayalı olarak toplanması araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır. Gelecek çalışmalarda aile, öğretmen ve akran gibi veri kaynaklarından da veri toplanması mevcut durumun daha net bir şekilde ortaya konmasına yardımcı olacaktır. Araştırma sonuçlarına göre pandemi süreci öğrencilerin depresyon ve kaygı düzeylerini yükseltmektedir. Bu etkinin kaynağının tüm bileşenleri ile ortaya konulması için gelecek çalışmalarda bu durumun yalnızlık, başa çıkma tarzları, sosyal destek, psikolojik sağlamlık, psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş, iyimserlik, umut, gibi farklı psikososyal değişkenlerle birlikte araştırılması faydalı olacaktır. Ayrıca pandemi sürecinin öğrenciler üzerindeki bu olumsuz psikososyal etkileri ile mücadele edebilmek adına iyileştirici, koruyucu ve önleyici müdahale programları geliştirmeye yönelik araştırmalar yapılması da önem arz etmektedir. Son olarak okul ruh sağlığı çalışanlarının bu mevcut durumdan hareketle okullar da öğrencilere yönelik müdahale programları uygulamaları, gerekli olması durumunda yönlendirme sürecini işletmeleri, öğretmen ve velilere yönelik olası etkileri, alınacak tedbirler ile yapılabilecekler hakkında danışmanlık çalışmalarına önem vermeleri, bu durumla mücadelede faydalı olacaktır.

Kaynaklar

- Akdemir, D. & Çuhadaroğlu-Çetin, F. Ç. (2008). Çocuk ve ergen psikiyatrisi bölümüne başvuran ergenlerin klinik özellikleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(1), 5-13. https://www.researchgate.net/publication/285968904_Cocuk_ve_ergen_psikiyatrisi_bolumune_basvuran_ergenlerin_klinik_ozellikleri sayfasından erişilmiştir.
- Akoğlu, G. & Karaaslan, T. (2020). COVID-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-103. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ikcusbfd/issue/55773/736666> sayfasından erişilmiştir.
- Arpacıoğlu, S., Baltalı, Z. & Ünübol, B. (2021). COVID-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında tükenmişlik, Covid korkusu, depresyon, mesleki doyum düzeyleri ve ilişkili faktörler. *Çukurova Medical Journal*, 46(1), 88-100. <https://doi.org/10.17826/cumj.785609>
- Baltacı, Ö., Akbulut, Ö. F. & Yılmaz, E. (2021). Problemlerli internet kullanımında güncel bir risk faktörü: Covid-19 pandemisi. *Humanistic Perspective*, 3(1), 97-121. <https://doi.org/10.47793/hp.872503>
- Bonanno, G. A., Galea, S., Bucchiarelli, A. & Vlahov, D. (2007). What predicts psychological resilience after disaster? The role of demographics, resources, and life stress. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75(5), 671–682. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.75.5.671>
- Bozdağ, F. (2020). Pandemi sürecinde psikolojik sağlamlık. *Turkish Studies*, 15(6), 247-257. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44890>
- Brailovskaia, J., Schillack, H. & Margraf, J. (2020). Tell me why are you using social media (SM)! Relationship between reasons for use of SM, SM flow, daily stress, depression, anxiety, and addictive SM use – An exploratory investigation of young adults in Germany. *Computers in Human Behavior*, 113, 106511. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106511>
- Brazendale, K., Beets, M. W., Weaver, R. G., Pate, R. R., Turner-McGrievy, G. M., Kaczynski, A. T., Chandler, J. L., & Hippel, P. T. (2017). Understanding differences between summer vs. school obesogenic behaviors of children: the structured days hypothesis. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 14(1), 100-114. <https://doi.org/10.1186/s12966-017-0555-2>
- Bueno-Notivol, J., Gracia-García, P., Olaya, B., Lasheras, I., López-Antón, R. & Santabárbara, J. (2020). Prevalence of depression during the COVID-19 outbreak: A meta-analysis of community-based studies. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 21(1), 100196. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2020.07.007>
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (10. b.). Ankara: Pegem Akademi.

- Cai, H., Tu, B., Ma, J., Chen, L., Fu, L., Jiang, Y. & Zhuang, Q. (2020). Psychological impact and coping strategies of frontline medical staff in Hunan between January and March 2020 during the outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in Hubei, China. *Medical Science Monitor: International Medical Journal of Experimental and Clinical Research*, 26, e924171. <https://doi.org/10.12659/msm.924171>
- Casale, S. & Flett, L. G. (2020). Interpersonally-based fears during the Covid-19 pandemic: Reflections on the fear of missing out and the fear of not mattering constructs. *Clinical Neuropsychiatry*, 17(2), 88-93. <https://doi.org/10.36131/CN20200211>
- Chorpita, B. F., Yim, L., Moffitt, C. E., Umemoto, L. A. & Francis, S. E. (2000). Assessment of symptoms of DSN-IV anxiety and depression in children: A revised child anxiety and depression scale. *Behaviour Research and Therapy*, 38(8), 835-855. [https://doi.org/10.1016/s0005-7967\(99\)00130-8](https://doi.org/10.1016/s0005-7967(99)00130-8)
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz* (A. Aypay, Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ciğerci-Günaydın, N. & Baykal, S. (2020). COVID-19 pandemi döneminde astım tanılı ergenlerde anksiyete düzeyinin değerlendirilmesi. *Namık Kemal Tıp Dergisi*, 8(3), 288-294. <https://doi.org/10.37696/nkmj.771013>
- Cihanyurdu, İ., İlbasmış, Ç., Aksoy, A. T., Ünver, H. & Rodopman, A. (2021). COVID-19 salgınında ergenlerin geleceğe yönelik kaygı ve umut düzeyleri. *Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 28(1), 19-26. <https://doi.org/10.4274/tjcamh.galenos.2020.68552>
- Clayborne, Z. M., Kingsbury, M., Sampasa-Kinyaga, H., Sikora, L., Lalande, K. M. & Colman, I. (2021). Parenting practices in childhood and depression, anxiety, and internalizing symptoms in adolescence: A systematic review. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 56, 619-638. <https://doi.org/10.1007/s00127-020-01956-z>
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York: Routledge.
- Costello, E. J., Erkanli, A. & Angold, A. (2006). Is there an epidemic of child or adolescent depression? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(12), 1263-1271. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01682.x>
- Çiçek, İ., Tanhan, A. & Tanrıverdi, S. (2020). COVID-19 ve eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1091-1104. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.787736>
- Deng, J., Zhou, F., Hou, W., Silver, Z., Wong, C. Y., Chang, O., ... & Zuo, Q. K. (2020). The prevalence of depression, anxiety, and sleep disturbances in COVID-19 patients: a meta-analysis. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1486(1), 90-111. <https://doi.org/10.1111/nyas.14506>

- Dikmen, M. (2021). COVID-19 pandemisinde üniversite öğrencilerinin depresyon düzeylerinin sosyal medya bağımlılığı üzerindeki rolünün incelenmesi: Bir yapısal eşitlik modeli. *Bağımlılık Dergisi*, 22(1), 20-30. <https://doi.org/10.51982/bagimli.790750>
- Erdoğdu, Y., Koçoğlu, F. & Sevim, C. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde anksiyete ile umutsuzluk düzeylerinin psikososyal ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(1), 24-37. <https://doi.org/10.5505/kpd.2020.35403>
- Erkoç, B. & Danış, M. Z. (2020). Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin tespit edilmesine yönelik bir araştırma. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 34-42. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kusbder/issue/55187/735709> sayfasından erişilmiştir.
- Ersöz-Alan, B. (2019). Çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğine başvuran hastaların başvuru biçimi, şikayet, tanı ve eştanı dağılımları. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 10(4), 484-491. <https://doi.org/10.18663/tjcl.511659>
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS* (4. b.). London: Sage Publications.
- Gecaite-Stonciene, J., Saudargiene, A., Pranckeviciene, A., Liaugaudaite, V., Griskova-Bulanova, I., Simkute, D., ... & Burkauskas, J. (2021). Impulsivity mediates associations between problematic internet use, anxiety, and depressive symptoms in students: a cross-sectional COVID-19 study. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 634464. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.634464>
- Gerald, B. (2018). A brief review of independent, dependent and one sample t-test. *International Journal of Applied Mathematics and Theoretical Physics*, 4(2), 50-54. <https://doi.org/10.11648/j.ijamtp.20180402.13>
- Görmez, V., Kılınçaslan, A., Örengül, A. C., Ebesutani, C., Kaya, I., Çeri, V., ... & Chorpita, B. (2017). Psychometric properties of the Turkish version of the Revised Child Anxiety and Depression Scale – Child Version in a clinical sample. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 27(1), 84–92. <https://doi.org/10.1080/24750573.2017.1297494>
- Güngör, F. (2020). Covid-19'un toplumsal kurumlara etkisi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*[Salgın Hastalıklar Özel Sayısı], 393-328. <https://dergipark.org.tr/en/pub/yyusbed/issue/56115/772118> sayfasından erişilmiştir.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2013). *Multivariate data analysis* (7. b.). Londra: Pearson Education.
- Hawes, T., Zimmer-Gembeck, M. J. & Campbell, S. M. (2020). Unique associations of social media use and online appearance preoccupation with depression, anxiety, and appearance rejection sensitivity. *Body Image*, 33, 66–76. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2020.02.010>

- Huang, Y. & Zhao, N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: A web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Research*, 88, 112954. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112954>
- Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M. & Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the covid-19 epidemic. *The Journal of Pediatrics*, 221, 264–266. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.03.013>
- Kafes, A. Y. (2021). Depresyon ve anksiyete bozuklukları üzerine bir bakış. *Humanistic Perspective*, 3(1), 186-194. <https://doi.org/10.47793/hp.867111>
- Keles, B., McCrae, N. & Grealish, A. (2019). A systematic review: the influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(4), 79-93. <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1590851>
- Koç, A., Demirkol, M. E., Uzun, L. N. & Hançer-Tok, H. (2021). COVID-19 sebebiyle bir kurumda karantina altında bulunan bireylerde kaygı ve umutsuzluk düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 54-63. <https://doi.org/10.30569.adiyamansaglik.817512>
- Lee, S. M., Kang, W. S., Cho, A. R., Kim, T. & Park, J. K. (2018). Psychological impact of the 2015 MERS outbreak on hospital workers and quarantined hemodialysis patients. *Comprehensive Psychiatry*, 87, 123–127. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2018.10.003>
- Liu, J. J., Bao, Y., Huang, X., Shi, J. & Lu, L. (2020). Mental health considerations for children quarantined because of COVID-19. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(5), 347-349. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30096-1](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30096-1)
- Lu, Y. C., Shu, B. C., Chang, Y. Y. & Lung, F. W. (2006). The mental health of hospital workers dealing with severe acute respiratory syndrome. *Psychother Psychosom*, 75(6), 370–375. <https://doi.org/10.1159/000095443>
- Mak, I. W. C., Chu, C. M., Pan, P. C., Yiu, M. G. C. & Chan, V. L. (2009). Long-term psychiatric morbidities among SARS survivors. *General Hospital Psychiatry*, 31(4), 318–326. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsy.2009.03.001>
- Malaeb, D., Salameh, P., Barbar, S., Awad, E., Haddad, C., Hallit, R., ... & Hallit, S. (2020). Problematic social media use and mental health (depression, anxiety, and insomnia) among Lebanese adults: Any mediating effect of stress? *Perspectives in Psychiatric Care*, 57(2), 1-11. <https://doi.org/10.1111/ppc.12576>
- McAlonan, G. M., Lee, A. M., Cheung, V., Cheung, C., Tsang, K. W., Sham, P. C., ... & Wong, J. G. (2007). Immediate and sustained psychological impact of an emerging infectious disease

- outbreak on health care workers. *Canadian Journal of Psychiatry*, 52(4), 241–247. <https://doi.org/10.1177/070674370705200406>
- Odacı, H. & Çıkrıkçı, Ö. (2017). Problemlili internet kullanımında depresyon, kaygı ve stres düzeyine dayalı farklılıklar. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 4(1), 41–61. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2017.4.1.0020>
- Okur, İ. & Demirel, Ö. F. (2020). COVID-19 ve psikiyatrik bozukluklar. *Medical Research Reports*, 3(1), 86-99. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1224025> sayfasından erişilmiştir.
- Osborn, T. L., Rodriguez, M., Wasil, A. R., Venturo-Conerly, K. E., Gan, J., Alemu, R. G., ... & Weisz, J. R. (2020). Single-session digital intervention for adolescent depression, anxiety, and well-being: Outcomes of a randomized controlled trial with Kenyan adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 88(7), 657–668. <https://doi.org/10.1037/ccp0000505>
- Öz-Ceviz, N., Tektaş, N., Basmacı, G. & Tektaş, M. (2020). Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 312-329. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1426723> sayfasından erişilmiştir.
- Özakar-Akça, S., Selen, F., Demir, E. & Demir, T. (2018). Cinsiyet ve yaş farklılıklarının ergenlerin depresyon, anksiyete bozukluğu, kendine zarar verme, psikoz, travma sonrası stres bozukluğu, alkol-uyuşturucu bağımlılığı ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile ilişkili sorunlara etkisi. *Dicle Tıp Dergisi*, 45(3), 255-264. <https://doi.org/10.5798/dicletip.457235>
- Özer, Ş. & Odacı, H. (2020). What are the relationship between problematic internet use and subjective well-being and self-esteem? Investigation of an adolescent sample. *Ilkogretim Online - Elementary Education Online*, 19(3), 1592-1604. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2020.734492>
- Özkul, B. & Partlak-Günüşen, N. (2020). Lise öğrencilerinde depresif belirti yaygınlığının ve etkileyen etkenlerin incelenmesi: Epidemiyolojik bir araştırma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(2), 203-210. <https://doi.org/10.5455/apd.54064>
- Pappa, S., Ntella, V., Giannakas, T., Giannakoulis, V. G., Papoutsis, E. & Katsaounou, P. (2020). Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Brain, Behavior, and Immunity*, 88, 901-907. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.05.026>
- Parıldar, H. (2020). Tarihte bulaşıcı hastalık salgınları. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30(Ek sayı), 19-26. <https://doi.org/10.5222/terh.2020.93764>

- Polanczyk, G. V., Salum, G. A., Sugaya, L. S., Caye, A. & Rohde, L. A. (2015). Annual research review: A meta-analysis of the worldwide prevalence of mental disorders in children and adolescents. *Journal of Child Psychol Psychiatry*, 56(3), 345-65. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12381>
- Polat, Ö. & Coşkun, F. (2020). COVID-19 salgınında sağlık çalışanlarının kişisel koruyucu ekipman kullanımları ile depresyon, anksiyete, stres düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Batı Karadeniz Tıp Dergisi*, 4(2), 51-58. <https://doi.org/10.29058/mjwbs.2020.2.3>
- Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B. & Xu, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations. *General Psychiatry*, 33(2), e100213. <https://doi.org/10.1136/gpsych-2020-100213>
- Robb, C. E., de Jager, C. A., Ahmadi-Abhari, S., Giannakopoulou, P., Udeh-Momoh, C., McKeand, J., ... & Middleton, L. (2020). Associations of social isolation with anxiety and depression during the early COVID-19 pandemic: A survey of older adults in London, UK. *Front Psychiatry*, 11, 591120. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.591120>
- Ruiz-Frutos, C., Ortega-Moreno, M., Dias, A., Bernardes, J. M., García-Iglesias, J. J. & Gómez-Salgado, J. (2020). Information on covid-19 and psychological distress in a sample of non-health workers during the pandemic period. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 6982-6700. <https://doi.org/10.3390/ijerph17196982>
- Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B. & Xu, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations. *General Psychiatry*, 33(2), e100213. <https://doi.org/10.1136/gpsych-2020-100213>
- Salari, N., Hosseini-Far, A., Jalali, R., Vaisi-Raygani, A., Rasoulpoor, S., Mohammadi, M., ... & Khaledi-Paveh, B. (2020). Prevalence of stress, anxiety, depression among the general population during the COVID-19 pandemic: a systematic review and meta-analysis. *Globalization and Health*, 16(1), 1-11. <https://doi.org/10.1186/s12992-020-00589-w>
- Salcan, S. & Sarıkaya, B. (2020). COVID-19 pandemisinde eczanede çalışan personelin kaygı, uykusuzluk ve depresyon prevalansı. *Turkish Journal of Public Health*, 18[Özel Sayı], 58-65. <https://doi.org/10.20518/tjph.770288>
- Soylu, Ö. B. (2020). Türkiye ekonomisinde covid-19'un sektörel etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 169-185. <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/55211/750273> sayfasından erişilmiştir.

- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (M. Baloğlu, Çev., 6. b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türk, F., Kul, A. & Kılınc, E. (2021). Depression-anxiety and coping strategies of adolescents during the Covid-19 pandemic. *Turkish Journal of Education*, 10(2), 58-75. <https://doi.org/10.19128/turje.814621>
- Türkçapar, H. (2018). *Depreyon, klinik uygulamada bilişsel davranışçı terapi* (1. b.). İstanbul: Epsilon.
- UNESCO. (2020). School closures caused by Coronavirus (Covid-19). UNESCO. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> sayfasından erişilmiştir.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S. & Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in china. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051729>
- Weitzman, C. & Wegner, L. (2015). Promoting optimal development: screening for behavioral and emotional problems. *Pediatrics*, 135(2), 384–395. <https://doi.org/10.1542/peds.2014-3716>
- WHO. (2018). Managing Epidemics: Key Facts About Major Deadly Diseases. <https://www.who.int/emergencies/diseases/managing-epidemics/en/> sayfasından erişilmiştir.
- WHO. (2020). Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic. World Health Organization. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> sayfasından erişilmiştir.
- Worldometer. (2021). Covid-19 Coronavirus Pandemic. <https://www.worldometers.info/coronavirus/?zarsrc=130> sayfasından erişilmiştir.
- Yazıcı-Çelebi, G. (2020). Covid 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlık açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(8), 471-483. <https://doi.org/10.21733/ibad.737406>
- Yılbaş, B. (2021). COVID-19 tanısı ile tedavi gören bireylerin iyileşme dönemi sonrasında psikiyatrik tanı açısından değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24(2), 239-246. <https://doi.org/10.5505/kpd.2020.89156>

Extended Summary

Humanity has had to contend with many epidemics such as plague, malaria, Ebola, Spanish flu, SARS, and MERS in the historical process, and millions of people have been harmed by these epidemics. Finally, the Covid-19 pandemic, the effects and consequences of which have become more devastating and grave than the World War II, has affected the whole world. The virus, which first appeared in Wuhan, China, spread rapidly all over the world and was declared an emergency and then a pandemic by the World Health Organisation. Within the scope of the fight against the epidemic, many countries have had to take a number of measures toward social life. Measures

restricting social life such as curfews, quarantining cities, protection of social distance, and the necessity to wear masks have imprisoned people in a limited social life. Many factors such as disruption of the normal flow of life, limited social life, fear of contracting the disease and death anxiety, losing or fear of losing a relative, and economic difficulties as a result of negatively impacting work and working life increase the risk of depression and anxiety, especially in individuals during pandemic processes. The prevalence of depression and anxiety disorders in the pandemic process, which poses a risk for individuals of all age levels in the society, poses a higher risk, especially for individuals in adolescence, which is the beginning of mental problems. Adolescents' deprivation of the school environment, which has a significant impact on their psychological well-being, the prolonged process of isolation at home, the limitation of personal space in the home environment, and the increase in use of computers and the internet, which is a payoff of remote education, negatively affect their physical and psychological health. Although medical research to protect physical health is important in combating the Covid 19 pandemic, the consequences and effects of which are not yet known all over the world, it is important to determine the psychological and social effects for the delivery of therapeutic, protective, and preventive services during and after the pandemic process, as it adversely affects all areas of life. Accordingly, in this study, it is aimed to examine the possible differences in the anxiety and depression levels of secondary school and high school students during the Covid-19 pandemic according to demographic variables such as gender, school type, place of residence, disease-infected situation in their environment, internet usage period and purpose before and after the pandemic, family status, level of anxiety related to the pandemic, implementation of pandemic-related measures. In this study, a descriptive scanning model was used to reveal the current situation and take a photo of it. Within the scope of the research, firstly the ethics committee approval numbered E-81614018-000-541 and dated 07.06.2021 has been obtained from Trabzon University Social and Humanities Ethics Committee. The data were collected from the students who continued their education in various secondary schools and high schools and volunteered during the spring semester of the 2020-2021 academic year. The study group of the research consists of 191 secondary school (47%) and 215 high school (53%) students. 258 of the participants were girls (63.5%) and 148 were boys (36.5%). The age of the students in the research group is between the ages of 10 and 19, and the average age is 14.76 (secondary school, \bar{X} = 13.07; High School, \bar{X} = 16.26). The research data were obtained using demographic information form and Anxiety and Depression Scale-Revised Form in Children. Before the analysis was carried out on the data obtained within the scope of the research, missing data, end value, and normal distribution analyses were performed. In the analysis of the data, the relationship between the students' anxiety and depression levels and the variables of school type, gender, and whether they or someone around them were infected with the disease or not, were

examined with the independent t-test. ANOVA was used to analyse whether the anxiety and depression levels of the students differ according to the place of residence, family status, duration of internet use before and after the pandemic, the purpose of internet use before and after the pandemic, the level of anxiety about the pandemic and the implementation of the measures against the pandemic. "Tukey" tests were used to determine the source of the resulting significance, and the Games-Howell tests were used in cases where the variances were not homogeneously distributed. According to the results of the analyses; there are significant differences between the groups in terms of students' anxiety levels and the type of school, gender, the state of disease transmission to them or those around them, the duration and purpose of internet use after the pandemic, the level of anxiety about the epidemic and the implementation of the measures related to the epidemic. In addition, there is no significant difference between the groups according to the anxiety levels of the students and the settlement, family situation, pre-pandemic internet usage time, and internet usage purposes. Moreover, students' depression levels differ significantly according to the types of school, gender, internet usage period before and after the pandemic and internet usage purpose, the level of anxiety about the epidemic and the implementation of the measures related to the epidemic, while does not differ according to the place of residence, disease transmission to himself or those around him, and family status. The results of the research show that the covid 19 pandemic process has negative effects on the mental health of individuals as well as negative effects on physical health, economy, and social areas. This situation demonstrates the importance of taking protective, preventive, and therapeutic measures for the mental health of individuals during and after the pandemic. In this respect, the results of the research are important in terms of guiding policymakers, field staff, and researchers about the measures to be taken. This research has some limitations. Firstly, the study has a limited sample group. Repeating the results with similar sample groups in terms of generalizability is important for determining the current situation. Secondly, students' depression and anxiety levels in the study are limited by the quality of the measurement tool used for measurement. In future studies, the use of techniques such as interviews and clinical evaluations with students will eliminate this limitation. Finally, the collection of research data based on self-report is another limitation of the research. In future studies, collecting data from data sources such as family, teachers, and peers will help to reveal the current situation more clearly. According to the results of the research, the pandemic process increases the levels of depression and anxiety of the students. In order to reveal the source of this effect with all its components, it will be useful to investigate this situation together with different psychosocial variables such as loneliness, coping styles, social support, psychological resilience, psychological well-being, subjective well-being, optimism, and hope, in future studies. In addition, it is important to conduct research on developing curative, protective, and preventive

intervention programs in order to combat these negative psychosocial effects of the pandemic process on students. Finally, it will be useful for school counselors to implement intervention programmes for students, to operate the referral process if necessary, to put an emphasis on counseling work on the potential impacts for teachers and parents and what can be done with measures to be taken.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın gerekleştirilmesi ve yazımına yazarlar eşit oranda katkıda bulunmuşlardır.

Destek ve Teřekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar atışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 07.06.2021 tarih ve E-81614018-000-541 sayılı onayı ile yürütölmüştür.